

quae de hoc impedimento loquuntur; consulendaque simul venit nova disciplina à Concilio Tridentino inducta, atque mox referenda.

Omnia haec impedimenta ad eosdem olim producebantur gradus, ad quos illud, quod oriri diximus ex cognatione naturali: coeterum alio iure utitur post Concilium Tridentinum, in quo primum statutum fuit, ut affinitas proveniens ex copula illicita non extenderetur ultra secundum gradum. *Sess. 24. de Reform. matrim. cap. 4.* Deinde in *cap. 3. eiusd. sess.* definitum fuit, ut impedimentum iustitiae publicae honestatis non oriretur ex sponsalibus ex quacunque causa invalidis, abrogatâ priori disciplinâ, iuxta quam oriebatur etiam ex eis, dummodo non essent talia ex defectu consensus. Tandem cautum ibidem fuit, ut, quoties procederet ex sponsalibus validis, non excederet primum gradum. Notandum est ne verbum quidem haberi in hoc Decreto de impedimento, quod oritur ex matrimonio rato, non consummato; quamobrem nihil circa illud dici potest innovatum; quod declaratum quoque reliquit S. Pius V. in Constitutione, quae incipit: *Ad Romanum ann. 1568.* Confirmavit idem S. Pontifex in Constitutione *Sanc-tissimus* regulas, quas iuxta praedicta Decreta Tridentina exposuimus, tam quoad cognationem spirituales, quam in publicae honestatis impedimento.

Occurrunt in hoc titulo capita, in quibus incestuosus matrimonium omnino interdicitur etiam cum alia persona; quae tamen iam non obtinere animadvertimus, sicuti nec illa omnia, in quibus praefata impedimenta ultra personas in Decretis Tridentinis expresas producuntur.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate, et affinitate.

Prima omnium proximitas, et ad cuius exemplum illae inductae sunt, quas hucusque exposuimus, est consanguinitas, seu coniunctio sanguinis, quae inter eos intercedit, qui descendunt ex eodem stipite.

Ea duplex est, recta nempe, et obliqua, seu collateralis; atque haec rursus dividitur in aequalem, et inaequalem. Recta dicitur quae inter illos conspicitur, qui parentum, et liberorum numero sunt, quique appellantur ascendentes, et descendentes. Obliqua, seu collateralis, inter eos intervenit, qui procedunt quidem ab uno communi stipite, sed non ita, ut alter ab altero genitus fuerit, quales sunt fratres, et eorum filii. Aequalis linea dicitur quando hi, de quorum cognatione quaeritur, distant aequaliter à communi stipite, ut duo fratres, aut duorum fratrum filii. Inaequalis appellatur, dum non aequaliter distant à communi stipite, quod accidit in patruo, et consobrino. Deinde sciendum est lineam vocari personarum seriem, quae sunt eiusdem sanguinis, gradum verò singulos harum personarum progressus. Denique appellamus communem stipitem eam personam, à qua reliquae proveniunt, quaeque illarum origo, et caput est.

Magna adest differentia inter ius civile, et canonicum quoad modum computandi gradus; nam ius civile in linea obliqua constituit unum gradum in unaquaque persona; canonicum verò ex duabus unum efficit, considerans generationem, quae non nisi inter duos fit. Sic exempli causa, duo fratres iuxta computationem canonicam in primo gradu sunt, iuxta civilem in secundo. In linea

recta eadem observatur ratio in utroque iure. Itaque, quoties scire quis velit quoniam gradu aliqui sicut in linea recta, computare debet personas ipsas, de quibus quaestio est, et deinde illas, quae procedendo inveniuntur usque ad communem stipitem; et quot personas invenerit, tot numerabit gradus, unâ demptâ, nempe communi stipite: *v. c.* filius cum patre in primo gradu est; avus, et nepos in secundo; proavus, et pronepos in tertio; quia nempe, quoties de patre, et filio quaerimus, duas reperimus personas, patrem scilicet, et filium. In linea transversa, aut collateralis distinguendum est aequalis sit ne, an inaequalis: si quaeratur gradus duorum, qui in linea aequali constituti sunt, seu qui aequaliter distant à communi stipite, quotu gradu distant à communi stipite, tanto distant inter se; *v. c.* si quaestio est de duobus fratribus, dicemus eos positos in primo gradu, quia quisque eorum eodem distat à patre. Si agatur de constitutis in linea inaequali, ab eo facienda venit computatio, qui remotior est, et quotu gradu is distat à communi stipite, eodem ipsi distant inter se; *v. c.* si quaeratur de patruo, et consobriño, fieri debet ab hoc computatio ad avum, et eo gradu ipsi different inter se, quo distat consobriño ab avo. Et haec quidem de forma computandi gradus.

Quod ad prohibitionem spectat matrimonii inter consanguineos, duabus vulgò asseritur inniti rationibus; prima, quod adlaborandum sit, ut mutuos amor, et concordia magis, magisque foveatur, et propagetur inter homines: iam verò qui sanguine iuncti sunt, nullo alio indigent vinculo ad servandam mutuam hanc charitatem; curandum proinde est, ut per coniugia cum remotis ea contrahatur, qui aliàs dissiti semper à nobis forent. Secunda ratio depromitur ab honestate, et reverentia, praecipueque locus ei est in linea recta. Plura alia vide-

dere licebit apud D. Covarrubiam, D. Thomam, et Bellarminum; apud quos et duae aliae rationes leguntur; prima desumpta ex familiaritate, quae inter consanguineos intercedit, quaeque redderetur suspecta si iniri inter eos matrimonium possent: secunda verò ex eo, quod moderatus esse debeat usus coniugalis, id autem non ita facillè sit sperandum dilectioni, quam coniunctio sanguinis gignit, iungitur amor coniugalis: solidior tamen inter omnes illa est, quam diximus fundatam in eo, quod charitas inter extraneos eâ praecipue viâ sit extendenda, quae vinculum amoris est, et dilectionis, quaeque propterea antiquissima omnium amicitia ab omnibus iudicatur, uti aiebat Musonius.

In linea recta prohibetur matrimonium in infinitum iure naturali. Existimat Berardus inter patrem, et filiam prohiberi quoque iure positivo divino, idque deducit ex illis Adami verbis: *propter hoc relinquet homo patrem, et matrem.* Coeterum Basilius Pontius, diligentissimus equidem investigator, postquam dixit se non reperire firmum aliquod argumentum, quod ostendat coniunctionem patris cum filia, aut matris cum filio iure naturali esse nullam, cum non opponatur ita clarè fini matrimonii; ait dici fortè posse divina aliqua lege potius haec matrimonia prohibita, quàm naturali; deinde autem protestatur se nullum invenire vestigium divini huius praeccepti adhuc perseverantis. Non desunt qui asserant in vigesimo, tricesimo, aut ulteriori gradu cessare prohibitionem in hac linea, deficientibus nempe eiusdem rationibus: verùm, cum impossibile sit, quod casus contingat in quo agatur de huiusmodi matrimonio contrahendo, frustra in eo discutendo immoraretur.

In linea transversali aliud antiquitus obtinebat, aliud nunc viget. Primis Ecclesiae saeculis, cum Ecclesia leges Romanas hac in parte sectaretur, per-

permissa fieri matrimonia in secundo gradu, licet non frequenter accideret. Probat Berardus ex D. Ambrosio, et Augustino primum Theodosium Imperatorem haec coniugia improbasse; quare apochrifia habenda sunt monumenta, quae in hanc rem Gratianus refert ex Pontificibus, Fabiano, Calixto, et Julio, quaeque inveniuntur passim citata apud Auctores. Post mortem Theodosii, divisioque Imperio inter eiusdem filios Arcadium, et Honorium, ille in Oriente paternam legem abrogavit, mansit verò in Occidente: deinde autem etiam in Oriente restituta fuit à Sinodo Trullana.

Productum deinde fuit hoc impedimentum usque ad septimum gradum, quod tempore Caroli Magni contigisse putat idem Berardus; verum in Concilio Lateran. sub Innocentio III. restrictum fuit intra quartum gradum, *cap. 3. b. tit.* eaque constitutio mansit etiam post Tridentinum. Ex his patet, eum, qui in linea obliqua inaequali quarto gradu distat à communi stipite, coniungi illi posse, qui distat quinto, à quo computatio fieri debet iuxta ea, quae tradita sunt, *cap. ult. b. tit.*

Summa omnium, quae dicta sunt, et in quibus facillimè Tyrones falli contingit, haec est. Coniuginei in linea recta arcentur à matrimonio in infinitum; qui autem constituti sunt in obliqua, si extra quartum gradum quilibet eorum sit, contrahere possunt. Inter eos, qui affines sunt ex copula licita, aut matrimonio rato, iisdem gradibus concluditur prohibitio: si verò tales sint ex copula illicita, non extenditur ultra secundum. Solum obest matrimonio affinitas primi generis, insuper habità illà, quae secundi, aut tertii est. Impedimentum publicae honestatis non oritur ex sponsalibus quacunque ex causa invalidis; et quando oritur, non transgreditur primum gradum: illud verò, quod venit ex matrimonio rato, extenditur ad quartum gra-

gradum. Denique impedimentum cognationis legalis semper durat inter eos, qui parentum, et liberorum numero habiti sunt, in coeteris autem tantum solum, quandiu consistit adoptio.

Ex his nullo negotio Tyrones intelligent in quibus immutata hodiè conspiciatur antiqua disciplina, simulque scient, capita omnia Decretalium his regulis contraria nullius iam roboris esse.

TITULUS XV.

De Frigidis, et maleficiatis, et impotentia coeundi.

Parentibus hoc votum esse in contrahendo matrimonio, ut filios procreare valeant, rectè dicitur; singulos enim adloquentes audias illis verbis apud Platonem *gignere debemus, et educare liberos, vitam, ceu lampadem, aliis post alios tradendo.* Coeterum hoc non esse de substantia matrimonii facile quilibet agnoscit, cum ea consistat potius in coniunctione animorum, mutuoque adiutorio. Hinc est, quod eorum quoque coniugia consistent, qui procreare nequeunt, aut nolunt: quod in his conspicitur, qui continere ambo volunt, ut orationi liberius vaccent; tum etiam in illis, quorum uterque, aut alter impotens est, scienterque nihilominus matrimonio iunguntur, aut in eo permanent, attentà nimirum disciplinà, quae vigeat tempore Decretalium; cuius rei illa reddi ratio solet, quod naturalia contractum tolli possint partium conventionem, quanvis nequant substantialia.

Impotentia alia temporalis est, alia perpetua; deinde aut absoluta, aut respectiva. Sed et distinguendum est inter eam, quae matrimonio contracto supervenit, eamque, quae praecessit.

Quo

Quoties impotentia supervenit, quaecunque tandem ea sit, matrimonio non obest, uti diximus de reliquis impedimentis. Aliud quidem videntur nonnulla capita apud Gratianum; verum aut apochrifra sunt, aut continent dispensationem quandam cum recens conversis, quod existimat Berardus accidisse cum Germanis temporibus Gregorij III. in conspectu *can. 18. c. 32. q. 7.* aut commodas satis admittunt interpretationes. Quando impotentia praecessit matrimonium, et perpetua est, sive absoluta sit, sive illi solum coniugi respectiva, dirimit hodiè matrimonium. Olim quidem, si tales scienter contraxissent, aut deinde acquiescerent, non prohibebantur manere simul tanquam frater, et soror, ut patet ex *cap. 2. et 4. b. tit.* licet alia esset Ecclesiae Gallicanae consuetudo, quam minime improbandam censuit Alexander III. Notandum est obiter, ut nonnullorum error vitetur, phrasis huius, in sacris canonibus valde familiaris, non illum esse sensum, ut qui tanquam vir, et uxor vivere nequeant, aut nolunt, maneat velut frater, et soror, rescisso matrimonio, et relicta tantum cohabitatione civili; sed eam significari tales coniuges filiorum procreationi, aut carnali copulae, coeterisque actibus, qui coniugatis licent, minime operam duros; quod facile probari posset pluribus antiquorum patrum testimonijs. Hinc coniugia Eunuchorum sustinebantur, eisque nihil obesse videtur, aut iure naturae, aut ecclesiastico veteri, dummodo ad castè vivendum iungerentur; coeterum Sixtus V. consultus ab Episcopo Novariensi, in hisce Regnis Legato, irritavit huiusmodi coniugia; receptumque generaliter deinceps est, ut iis, quorum uterque, aut alter impotentia perpetua, et insanabili, laborat, minime permittatur matrimonium, etiam ad castè vivendum, contrahere; et si contraxerint, nullum omnino est matrimonium.

No.

Notare hic iuvat, cavendum esse à Berardo de *Univ. iur. ecclesiast. tom. 3. dissertat. 4. cap. 2.* qui dum de praedicto Motu proprio Sixti V. loquitur, fidem sectatur Sanchetii, quanvis eiusdem errorem non amplectatur; paratus tamen in eundem labi, si ulterius in mente illius Pontificis inquirenda processisset: nam ex verbis, quae referuntur à Sanchez, vera colligi nequit Pontificis sententia, ut innotescet integram motus litteram legentii in Bullario Magno *Tom. 2. pag. 634.* aut saltem apud Basilium Pontium *lib. 7. cap. 67.* qui magis fidelem, atque accuratum se se exhibuit, licet nec ipse tradat integrum textum.

Diximus ista aequè intelligenda de impotentia respectiva, ac de absoluta, si intraque sit perpetua: in eo autem differunt, quod respectivè impotens cum alia contrahere non prohibeatur; et, quanvis in secundo matrimonio aptus reddatur primae coniugi, ad eam redire haud potest. Non idem est si impotentiam nusquam adfuisse apparuerit; tunc enim retractari debet sententia, quin dici ullo casu, aut tempore possit, eam in rem iudicatam transiisse; nam in matrimonio illud singulare est quod sententia non transeat in rem iudicatam. Id ut facilius percipiatur notandum est, coniugem, qui, ob impotentiam respectivam matrimonio quoad vinculum soluto, alii copulatur, aptitudinem ad copulam etiam cum priori coniuge sustinendam consequi dupliciter posse; medio nempe, quod etiam in priori coniuge locum habere potuisset licitè, absque vitae periculo, et naturaliter, aut eo quod nusquam in priori matrimonio potuisset verificari: primo casu apparebit Ecclesiam fuisse deceptam, cum non esset perpetua impotentia, quae licitè, naturaliter, et absque vitae periculo tolli potuit proindeque reconciliari debet primum matrimonium: in secundo aliud erit censendum, quantumvis sublato illo impedimento in secundo matrimonio aptus reddatur

Tom. II.

Ee

con-

coniux etiam primo; verè enim quoad primum matrimonium perpetua erat illa impotentia, quanvis cessasset in secundo ob diversam coniugis naturalem structuram. Observandum ergo cautè in iis casibus est an similis fuerit coniux secundus priori, necnè: quod satis declarat Innocentius III. in *cap. 6. b. tituli*. et aperiri ulterius nonullis exemplis posset, nisi cautè admodum tractandam rem ob iuvenum imbecillitatem censeremus.

Impotentia temporalis non officit matrimonio, quin obsit quod in impuberibus observatur; hi enim potius excluduntur ob iudicii infirmitatem.

TITULUS XVI.

De Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiae.

Sicuti Poenitentibus interdicebantur coniugia, utpote quibus lacrimae potius convenirent, et tristitia, ita temporibus ieiuniorum, quae orationi specialiter destinata sunt, omnibus erant prohibita. Desiit quidem in usu esse Poenitentium disciplina, verum mansit certorum temporum, quae clausa dicuntur, praefinitio, in quibus inhibita est nuptiarum celebratio; eaque à Concilio Tridentino in *sess. 24. de Ref. matrim. cap. 10.* ita confirmata fuit, ut antiquae nuptiarum solemnium prohibitiones servari debeant ab Adventu Domini usque in diem Epiphaniae, et à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè. Hoc autem non ita intelligendum est, quasi ipse contractus matrimonialis sit prohibitus his temporibus, sed de benedictione solemnì, coeterisque nuptiarum solemnibus.

Est et praeterea interdictum, quod appellatur hominis, dum scilicet Iudex ad tempus nonnullis contrahere prohibet ex causa; veluti si quaeratur

de impedimento aliquo: et quidem in hoc casu parendi manet necessitas: si autem contra interdictum contrahatur, illicitè hoc fit, sed valet coniugium nisi appareat deinceps cum impedimento dirimente illud fuisse contractum.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

Dum de conditione filiorum agitur recepta communiter divisio est, iuxta quam alii legitimi appellantur, alii naturales, alii denique spurii. Legitimi dicuntur qui ex iustis nuptiis geniti sunt naturà simul, et lege eis suffragium ferente. Naturales vocantur, qui nati extra matrimonium sunt, sed ex coniunctione, quae non omninò naturà, et legibus improbat, hoc est non ita strictè. Spurii dicuntur, qui oriuntur ex coniunctione detestabili, prorsusque damnata.

Nonnunquam accidit, quod filii procedant ex tali coniunctione, quae quidem matrimonialis non est, in qua tamen nihil sit, quod parentibus imputari queat; in his ergò adiunctis aequum fuit statuere, ut legitimi censeantur. Sic rescribitur in *cap. 2. b. tit.* de illis, qui procreati sunt ex matrimonio contracto in facie Ecclesiae, quod tamen deinde dissolutum est adstantis causa impedimenti, dummodo parentes, aut saltem unus ex eis, bonam fidem habuerit, et nati aut ad minus concepti filii fuerint ante sententiam; ita enim censeo intelligendum. Similes species proponuntur in *cap. 8. 9. et 14.* Si autem filii crasa nimis parentum ignorantia nitantur, audiendi non sunt, et huic casui accommodari potest *caput 10.*

Receptum aequè est, ut filii habiti in infidelitate ex eo matrimonio, quod contrahi à fidelibus non

valuisset ob impedimentum iure Ecclesiastico indac-
tum, legitimi iudicentur post conversionem paren-
tum, tum quia eo tempore legibus Ecclesiasticis non
tenebantur, tum etiam ne quod apponatur obstacu-
lum conversioni ad fidem, *cap. ult.*

Distinguuntur à praedictis omnibus filii legitima-
ti, qui nempe inspecta coniunctione, ex qua orti
sunt, nunquam censi possent iure legitimorum,
funguntur tamen eodem saltem quoad aliquos effec-
tus favore legum, quibus placuit legitimitate illos in
certis adiunctis induere, qui alioqui laborant defectu
natalium.

Receptissima apud Romanos erat haec disciplina,
quae ad nos usque pervenit ita exigente favore ma-
trimonii, summisque imperantium iuribus: coete-
rum in usu esse desinere apud nos debuit tertius legi-
timandi modus à Romanis inductus, scilicet per
oblationem Curiae: duobus ergo modis legitimantur
tam legibus Ecclesiasticis, quam Saecularibus filii ab
his extra matrimonium habiti, qui illud contrahere
nullo iure prohibebantur, per subsequens matrimo-
nium, et per rescriptum Principis.

Coeterum plus adhuc superest investigandum: nam
primò quaeritur an rescriptum S. Pontificis sufficiat ad
legitimationem: deinde an aliquid amplius requira-
tur in legitimatione per subsequens matrimonium,
quam quod iam inuimus: tandem dubitari solet
de utriusque legitimationis effectibus.

Et quidem quod ad primum attinet, extra om-
nem debet esse controversiam, S. Pontificem posse legi-
timare quoad effectus, quibus circumscrip-
ta est potestas sibi à Deo concessa, nimirum spirituales;
minimè verò profuturam eius legitimationem
quoad civiles, qui neutquam conveniunt potes-
tati Pontificiae. Hinc Innocentius III. in *cap. 13.
b. tit.* liberam sibi vindicat potestatem legitiman-
di quoad utrosque effectus in ditionibus Ecclesiae
etiam

etiam in temporalibus subjectis, in quibus Re-
gia simul iura Pontifex exercet. Sanè id quoque in-
tendere videtur, ut eandem facultatem sibi asserat
extra Pontificiam ditionem in extraordinario aliquo
casu, sicuti indirectam potestatem in temporalia
Regibus subjecta; verùm hae opinioniones tribuendae
potius sunt Exaratori Rescripti; atque attendenda
venit conditio illorum temporum, in quibus huius-
modi doctrinae invaluerant, parum autem hodiè
movent virum per iudicium immunem. (2)

Necessaria ergo est quoad temporalia Princi-
pis legitimitatio, quam nolunt Reges nostri in dam-
num filiorum legitimorum converti, aut eorum,
qui legitimati sunt per subsequens matrimonium,
leg. 13. Tauri.

Diximus non aliter procedere legitimationem
per subsequens matrimonium, quam si potuerint
parentes illud liberè contrahere, hoc est, sine ulla
dispensatione, ut dicitur in *leg. 11. Tauri*: suffi-
cit autem probare adfuisse parentibus hanc potes-
tatem tempore conceptionis, nativitatis, aut me-
djo. Legibus Romanis cautum praeterea erat, ut
mater debèret esse concubina à patre domi re-
tenta: verùm hoc neque iure Canonico, neque Pa-
trio admissum est. Sed et tantus est favor matri-
monii, ut legitimer filii, eo à parentibus contrac-
to, etiamsi aliud coniugium medium fuerit.

Valdè controversum est an filii ita legitimitati
praeferantur in primogeniis coeteris constante ma-
trimonio genitis: quaeruntur quoque plura alia non
inutilia, quae latiore exposcunt tractationem.

(2) immania sunt
Spectra, et
puerorum nig.
nig.....

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud
testificari.

Frequenter contingit quod post contractum matrimonium questio oriatur de eiusdem validitate: quaeritur autem in hoc Titulo quinnam hoc casu admittantur illud accusare, aut contra illud testificari. Publicè quidem interest ne sub sanctissimo matrimonii nomine permittantur impudicae, illicitaeque coniunctiones; proinde videbatur cuilibet patere accusationem huiusmodi: nihilominus, cum pravorum hominum malitiis favendum non sit in re praesertim tanti momenti, statutum in primis est rejiciendos eos esse, qui scierunt, potueruntque impedimentum detegere tempore denunciationum, *cap. 6.* Deinde cum satis commendari Iudicibus nequeat accurata in scrutandis testium, et accusatorum qualitatibus diligentia, repellere eos debent, quos non veritatis, iustitiaeque amore moveri sentiant, ut rescribitur in *cap. 5.* de iis, qui luctri causa accusant, aut testificantur. In *cap. 2.* respondet S. Pontifex depositiones in scriptis absentibus factas non sufficere ad plenam probationem: admittuntur autem testificationes parentum, et cognatorum, dum quaeritur de gradu propinquitatis, cum magis conscii esse debeant familiae iurium. *cap. 3.*

Non solum autem in testium, et accusatorum qualitatibus dijudicandis cautus admodum debet esse Iudex, sed et in admittendis Obstericis, et Medicorum testimoniis quoad impotentiae qualitatem; vix enim credi potest quàm fallacibus sepsimè innitantur signis, et conjecturis.

TITULUS XIX.

De Divortii.

In controversiis, quae oriri solent post coniugium contractum, quaeri potest de ipso matrimoniali vinculo, vel solum de coniugum separatione, aut quoad thorum tantùm, aut quoad thorum simul, et cohabitationem.

Quod ad vinculum attinet nulli dubia est eius indissolubilitas iuxta illud: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*: ita ut nusquam evenire casus valeat, quo dissolvatur, exceptis infidelium coniugiis, et ingressu in Religionem in matrimonio rato iuxta formam expositam in *lib. 3.*

Permissit quidem divortium Iudaëis Moyses ob duritiam cordis eorum, ne scilicet in homicidia, aliaque crimina ruerent. Apud Graecos etiam, et Romanos illud in usu fuisse scimus, postremis praecipuè temporibus: quando enim pristinae morum honestatem Respublica fovit turpissimam censuerunt Romani uxores deserendi licentiam, quantumvis humi ne fidei destituti: docent nos Historici, primum exemplar anno Romae 527. contigisse; et quavis compertum Civibus esset, Carvillum Rugam, qui primus id sibi licere credidit ob uxoris sterilitatem, non libidine, sed Patriae amore coactum (nam coniugem adamabat enixè, se verò iuramento obstringi existimabat, quod, urgentibus Consulibus, omnes praestiterant, ducendi uxores ad comparandam Reipublicae prolem) honestati parùm consonum censuerunt. Sed nec in Ecclesia Christi desuerunt, qui ex pravo intellectu verborum Domini apud Matthaeum deducerent dissolvi matrimonii vinculum propter adulterium: verùm Ecclesia, praesertim Latina, semper docuit contrarium, ita ut neque coniux

innocens valeat vivente coniuge ad secunda vota transire, uti definitum est in Synodus Tridentina in sess. 24. de Ref. matrim. can. 7. his verbis: *Si quis dixerit Ecclesiam errare cum docuit, et docet iuxta Evangelicam, et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero coniuge vivente, aliud matrimonium contrahere, moecharique eum, qui, dimissa adultera, aliam duxerit, et eam, quae dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit.*

Longè diversa species est, dum declaratur nusquam constituisse matrimonium, utpote contractum adstante impedimento dirimente.

Separatio quoad thorum, vel quoad thorum simul, et cohabitationem fieri nequit privata coniugum auctoritate; praesertim si agatur de disociatione perpetua, cap. 3. et 4. h. tit. et Constitutione Ad compescendum Sixti V. coeterum eam ab Ecclesia ob iustam causam decerni posse non dubitatur. Praecipua ea est, quae desumitur ab adulterio patratro ab alterutro coniugum iuxta illud Christi Domini apud Matthaeum: *Qui dimiserit uxorem nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur, cui adjunguntur quoque aliae, in quibus discutiendis longum foret immorari. Illud sanè adnotandum est, in singulis Dioecibus designandos esse matrimoniorum Defensores ex Constitutione Benedicti XIV. quae incipit: *Dei miseratione, anni 1741.* Coetera, quae in hoc Titulo continentur, exposita superius variis in locis sunt, praecipuè verò lib. 3. tit. de Conversione Infidelium.*

TITULUS XX.

De Donationibus inter virum, et uxorem, et de dote post divortium restituenda.

Praemittendum est dotem appellari eam quantitatem, quae tradi viro solet ab uxore, vel eius nomine ad sustinenda matrimonii onera; dotalitium verò in cap. 4. id dicitur, quod vicissim conferre vir solet, tum in securitatem dotis, tum in solatium, alimoniamque uxoris mortuo marito; quodque appellatur inter nos donatio propter nuptias. Quoties ergo aut nullum declaratur matrimonium, aut fertur divortii sententia, restituenda est uxori dos, nisi ob patratum ab ea adulterium separatio fiat; tunc enim, sive civiliter cum ea actum fuerit, sive criminaliter, amittit dotem, et donationes, quae factae ipsi fuerint contemplatione coniugii, ceduntque lucro mariti.

Quod ad donationes inter virum, et uxorem pertinet, receptum omni iure est, eas non licere constante matrimonio, ne coniuges invicem bonis omnibus sese spolient; exceptis illis, quae à viro senè, aut ignobili sunt uxori iuveni, in remunerationem inventus, aut nobilitatis, quas valere receptum tradit D. Covarrubias, tom. 2. part. 2. cap. 3. §. 3. Deinde confirmantur illae donationes morte donatoris, qui expressè, aut tacitè, non revocaverit.

TITULUS XXI.

De Secundis nuptiis.

Secundas, aut posteriores nuptias post-obitum priorum coniugum nusquam prohibuit Ecclesia; infirmo-
Ton. II. Ff res

res autem iudicavit eos, qui ita contraherent, unde et imposita illis quandoque fuit publica poenitentia, ut alibi monuimus, et reperiuntur in Corpore Iuris severiores nonnullae formulae, quibus damnatae à Patribus illae videntur omninò, quaeque proinde fallere Tyrones possent, si prae oculis non haberent, canones, in quibus inveniuntur, ad illa
)) tempora esse referendos, in quibus oportebat licentiam matrimonia iterandi coercere, cum plures ad secundum transirent vivente prima coniuge, damnatam hanc coniunctionem cum secundis, de quibus loquimur, nuptiis confundentes. Sed nemini licet rumore solim, aut incerta fama de morte absentis coniugis, ad aliud coniugium transire: sin autem contingat, ut notitia obitus, quae certa credebatur,
)) aliquando fallat, redire compellitur coniux ad primum matrimonium, *cap. 2. h. tit.* quoties verò contracto secundo coniugio dubitatio emergit de morte primi coniugis, non statim illud disociandum est, sed observanda veniunt interim quae praescribuntur *cod. cap.*

Statuitur in *cap. 1. et 3.* secundas nuptias non esse benedicendas; quod quidem intelligendum non est de prima illa benedictione coniugis omnibus communi, quam etiam contendunt nonnulli formam esse Sacramenti, sed de alia rituali. Haec constitutio Ecclesiae ex eo videtur provenire quod, ut supra innuimus, semper ex iudicio Ecclesiae adsit aliqua imperfectio in secundis nuptiis sive ob defectum significationis, sive quia exhibent signum aliquod incontinentiae: unde acriora nonnulla dicta apud Patres legimus contra iterata coniugia, praecipuè illis temporibus, in quibus non pauci post divortium cum aliâ contrahere intendebant, congruumque proinde erat etiam à licitis secundis nuptiis fideles avertere.

Parochus adversus praefata benedicens punitur

in *cap. 1.* suspensione ab officio, et beneficio, reservatâ Sedi Apostolicae absolutione; hoc tamen non servari, sed ab arbitrio pendere Episcopi observat Giraldi, qui simul notat receptum ita in praxi esse ex *Extravaganti quoddam Ioannis XXIII.* quae, licet in nulla Collectione inveniatur, refertur à D. Covarrubia.

Sublatæ iure Canonum sunt poenae inflictae à civili in mulierem nubentem intra annum luctus observandae autem sunt leges illae omnes, quae non tam poenam adversus tales mulieres continent, quàm filiorum, qui ex primo coniugio habiti sunt, commodum, et securitatem, quales sunt apud nos, quae eorum tutelam, et curam matri auferunt, et quae statuunt, ut reservare debeant filiis primi matrimonii bona ex eo quaesita. Sed et monendae semper mulieres ne ad secunda vota currant festinanter, cum non levia ex eo oriuntur incommoda.

Neminem existimo turbabit *canon 5.* Concilii Tolletani XIII. in Regni utilitatem editus suadente Rege Ervigio, qui Concilio aderat, ne, si Regum, ac Principum nostrorum uxores viduatae faciliè ad secunda vota transirent, extraneis aliquis Princeps in Regni possessionem induceretur maximo Regni ipsius, imò et nonnunquam filiorum primi matrimonii detrimento.

FINIS LIBRI QUARTI

